

Кучеренко Сергій Михайлович

доцент Національного університету цивільного захисту України, кандидат психологічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ КУРСАНТІВ ДО МАЙБУТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

В даний час існують різні підходи до проблеми визначення готовності випускників вузів до професійної діяльності. Однак не існує підходу, який отримав би повне визнання.

Визначити готовність особистості до професійної діяльності - це значить мати уявлення про рівень розвитку її основних підструктур: за професійним спрямуванням, професійної компетентності, яка включає в себе знання, вміння і навички з обраної спеціальності, психічних процесів - волі, почуттів, сприйняття, пам'яті, мислення, біопсихічних властивостей - темпераменту, статевих і вікових властивостей.

Пильну увагу, в теперішній час, потрібно приділяти психологічній готовності майбутніх фахівців як цивільних організацій так і особливо військових підрозділів, майбутніх офіцерів, котрі безпосередньо здійснюють службово-бойову діяльність в особливих та екстремальних умовах, тобто їх психічному стану у якому провідну роль грають наступні компоненти:

- мотиваційний – різні мотиваційні тенденції, що виконують спонукальну, мислево - утворюючу та регулятивну функцію;
- емоційно-вольовий, що виконує контрольну-оціночну функцію;
- пізнавальний, що забезпечує функцію створення, структурування орієнтовної основи професійної дії, поточного аналізу та прогнозування динаміки професійних ситуацій;
- операційний, що передбачає володіння способами та прийомами, необхідними навичками й уміннями з використання спеціальної техніки та обладнання, високу фізичну підготовленість;

- комунікативній, який характеризує соціально-психологічний аспект діяльності рятувальників, стан готовності до взаємодії з товаришами по службі та постраждалим населенням.

Все це є дуже важливим при формуванні психологічної готовності майбутнього фахівця до організації діяльності в особливих умовах.

Розглядаючи організаційну діяльність майбутніх офіцерів силових структур її можна визначити як інтегративну психолого-педагогічну, що включає профорієнтацію і профадаптацію особового складу; діагностику професійної підготовленості, їх вихованості і психічного розвитку; інженерно-технічну, технологічну; керівництво технічною творчістю; проектування процесу професійної діяльності, його техніко-технологічне оснащення; здійснення виховного та навчального процесів; формування команди; впровадження інновацій; самоосвіта, підвищення кваліфікації тощо.

Виходячи з цього можна говорити про те, що підхід до комплексної оцінки готовності випускника вищого навчального закладу освіти до професійної діяльності повинен включати в себе оцінку наступних етапів - сформованості професійних намірів, професійного навчання і професійної адаптації. Кожен з цих етапів має свої особливості і на кожному застосовуються певні підходи до його визначення.

На першому етапі - формування професійних намірів - критерієм є соціально та психологічно обґрунтований вибір професії. Вивчаються ті чинники, які безпосередньо впливають на вибір професії: зміст освіти і досвід курсантів, передбачувані життєві перспективи, усвідомлення об'єктивних потреб в різних видах праці, значимість і престижність професії та ін. До факторів, що впливає на професійні наміри можна віднести:

- а) вимоги батьків, родичів, адміністрації;
- б) соціальний престиж професії батьків, їхнє ставлення до своєї роботи;
- в) навчально-службова діяльність;
- г) інтерес до навчальних предметів і деякі інші.

На другому етапі - професійного навчання, коли здійснюється процес цілеспрямованої підготовки до майбутньої діяльності, критерієм є професійне самовизначення, яке безпосередньо пов'язане зі зміною мотиваційної сфери курсантів.

В даний час визначення рівня підготовки особистості майбутнього офіцера до професійної діяльності розглядається з позиції володіння нею певними вміннями і навичками при здійсненні конкретної діяльності, із конкретними знаряддями праці. Проте виникає питання про підготовку до умов реального виконання професійних функцій, що жадає від спеціаліста сукупності знань, вмінь і навичок, що дозволяють ефективно виконувати як спеціальні службово-бойові, так і організаторсько-управлінські функції.

Відповідь на нього полягає в аналізі фахової діяльності, що дозволяє визначити критерії, які визначають її успішність, по його результатах можуть бути розроблені контрольні завдання для визначення рівня професійної підготовки, певні шляхи удосконалювання професійного навчання. Дані критерії повинні також відбивати навченість професійним знанням, вмінням і навичкам, враховувати показники діяльності спеціаліста, його включеність у досягненні мети. На основі аналізу професійної діяльності виділяються дії та операції, що входять у її структуру, виявляється динаміка діяльності, визначаються засоби контролю діяльності, наявність мотивації, індивідуальних стилів діяльності, які виявляються в різноманітній організації і послідовності здійснення дій і операцій.

Стан розглянутої проблеми може пояснюватися багатьма причинами, частина яких виходить за рамки процесу професійної освіти. У той же час сформована система підготовки спеціалістів недостатньо чуйно реагує на усі зміни і запити реальності, використовувана система перевірки рівня професійної підготовки, що була незмінною протягом тривалого періоду, не дає повного уявлення про психологічну готовність особистості до професійної діяльності. Недостатня теоретична і методична розробка, відсутність комплексного підходу до її дослідження не дозволили розкрити протиріччя між

засобами контролю якості підготовки курсантів і підходами до визначення їхньої психологічної готовності до професійної службової діяльності.

Одним із шляхів розв'язання поставленого завдання є удосконалювання засобів визначення психологічної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності, що потребує залучення інтегрованих знань загальної і соціальної психології, екстремальної психології і організаційної психології тощо.

Список використаних джерел

1. Корольчук М. С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: навч. посіб. [для студентів вищих навчальних закладів] / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк. – К.: Ніка-центр, 2006. – 580 с.
2. Кучеренко Н. С. Деякі підходи до психологічного забезпечення успішності службово-бойової діяльності майбутніх офіцерів внутрішніх військ МВС України. / Н. С. Кучеренко // Проблеми екстремальної та кризової психології. Збірник наукових праць НУЦЗУ. – Харків, - 2013. - Вип.13. - С.136-145.
3. Милерян Е. А. Психология труда и профессионального образования: Избранные научны труды / Автор – составитель В. Е. Милерян – К.: НПП «Интерсервис», 2013 - 290с
4. Осьодло В. І. Психологія професійного становлення офіцера : [монографія] / В. І. Осьодло. – К.: «Золоті Ворота», 2012. – 463 с.
5. Приходько І. І. Засади психологічної безпеки персоналу екстремальних видів діяльності: [монографія] / І. І. Приходько. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2013. – 745 с.